

Kell-e nekünk metafora?

Absztrakt

Kálmán László

Természetesen nem arra utal a cím, hogy a nyelvhasználatunkban van-e szükség arra, hogy kifejezéseket „metaforikusan” használjunk, hanem arra, hogy a *metafora* mint szakkifejezés szükséges és jól használható-e a tudományos magyarázatokban.

Előadásomban röviden áttekintem azokat a hétköznapi intuíciókat, amelyeken a *metafora* kifejezés alapul, vagyis azt a jelenségek kört, amelyet az ókor óta megpróbálnak megragadni a segítségével. Ezek az intuíciók elsősorban a kifejezések *rendeltetészerű* használatával kapcsolatosak, másodsorban pedig a „fogalmak” (akármit jelentsen is ez) és a kifejezések összetapadásának képét feltételezik. Azt állítom, hogy bár ezeknek az intuícióknak a hétköznapi gondolkodásban megvan a megfelelő megalapozásuk, a szigorúbb tudományos vizsgálat próbáját nem állják ki: néhány nagyon szélsőséges, közvetlenül jól megfigyelhető jelenségen alapulnak, és a korábbi gondolkodók nemigen akartak tudomást venni arról, hogy az esetek többségére ezek a képen nem illenek rá.

Ennek illusztrálására néhány példán keresztül meg fogom mutatni, hogy a „szó szerinti” vagy „szótári” jelentés olyan kulturális artefaktum, amely a valóságos jelenségek magyarázatára általában nem alkalmas.

Alternatív megoldásként javaslom a „jelölés” fogalmát középpontba állító hagyományos megközelítés feladását, és más természetű modellek, metaforák kidolgozását a nyelvi kifejezések használatának megragadásához. Ez pedig problematikussá teszi a kifejezések logikai tulajdonságainak azt a szolgai, mechanikus elképzelését, amely a nyelvről való filozófiai gondolkodásban évezredek óta uralkodott. Eszerint *mindenfajta nyelvhasználatot alapvetően metaforikusnak* kell tekintenünk abban az értelemben, hogy minden jelölés *analógián*, hasonlóságok kiaknázásán alapul, ami a *metafora* fogalmának mint valamiféle rendellenes (kreatív, művészi stb.) nyelvhasználati módnak a megkülönböztetését értelmetlenné teszi.